

Олександр ВІТЮК

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, індекс 21001 (voo_32@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1749-507X>

Бібліографічний опис статті: Вітюк, О. (2026). Інституційна спроможність територіальних органів управління міграцією Херсонщини в умовах ресурсного дефіциту у 1998–2004 рр. *Українські історичні студії*, 19(61). doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.19/61.14>

**ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ
УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЄЮ ХЕРСОНЩИНИ В УМОВАХ РЕСУРСНОГО
ДЕФІЦИТУ У 1998–2004 РР.**

Анотація. *Мета дослідження* полягає в історичному аналізі діяльності територіальних органів управління міграцією Херсонської області у 1998–2004 рр. в умовах ресурсного дефіциту. **Методологія дослідження** базується на поєднанні принципів історизму, наукової об'єктивності та системності. Такий підхід забезпечив можливість неупередженого висвітлення логічних змін в історичному процесі визначеного дослідження. На основі міждисциплінарного підходу використано логічний, історико-порівняльний, історико-генетичний, предметно-хронологічний та ретроспективний методи дослідження. **Наукова новизна** дослідження полягає у введенні в науковий обіг неопублікованих джерел із Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, які збагачують уявлення про діяльність територіальних органів управління міграцією Херсонської області в умовах суттєвих обмежень ресурсного забезпечення та інституційної нестабільності, спричиненої частими реорганізаційними трансформаціями на центральному рівні. **Висновки.** Інституційна спроможність територіальних органів управління міграцією Херсонщини у зазначений період була критично низькою та значно лімітована хронічним ресурсним дефіцитом. Фінансовий дефіцит також зумовив низьку соціальну привабливість органів міграційної служби, спричиняючи високу плінність кадрів та зниження професійної кваліфікації персоналу, що нівелювало будь-які спроби впровадження ефективних управлінських інновацій. Відбувався дисбаланс їхніх функціональних пріоритетів, який потребував реалізації державної міграційної політики в регіоні із залученням додаткових джерел фінансування. Найбільш позитивною відзначаємо діяльність із реалізації міграційної політики, спрямованої насамперед на повернення осіб українського походження та вихідців з України на Батьківщину, співпрацю з громадами української діаспори. Проведений джерельний аналіз дозволив з'ясувати складність інституційної спроможності територіальних органів міграційної служби на регіональному рівні. Отримані результати створюють науково-методологічну базу для подальших досліджень реалізації державної міграційної політики в різних регіонах України, а також мають практичну значущість для модернізації сучасних управлінських рішень у сфері регулювання міграційних процесів.

Ключові слова: біженці, депортовані особи, еміграція, міграція, українська діаспора, Херсонщина.

Oleksandr VITIUK

Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Ukrainian History, Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University of Vinnytsia, 32, Ostrozky Str., Vinnytsia, Ukraine, postal code 21001 (voo_32@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1749-507X>

To cite this article: Vitiuk, O. (2026). Instytutsiina spromozhnist terytorialnykh orhaniv upravlinnia mihratsiieiu Khersonshchyny v umovakh resursnoho defitsytu u 1998–2004 rr. [Institutional capacity of territorial migration management bodies in Kherson region amid resource shortages in 1998–2004]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 19(61). doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.19/61.14> [in Ukrainian].

INSTITUTIONAL CAPACITY OF TERRITORIAL MIGRATION MANAGEMENT BODIES IN KHERSON REGION AMID RESOURCE SHORTAGES IN 1998–2004

Summary. *The purpose of the study is to conduct a historical analysis of the activities of the territorial migration management bodies of the Kherson region in 1998–2004 in conditions of resource scarcity. The research methodology is based on a combination of the principles of historicism, scientific objectivity, and systematicity. This approach made it possible to provide an unbiased account of the logical changes in the historical process of the study. Based on an interdisciplinary approach, logical, historical-comparative, historical-genetic, subject-chronological, and retrospective research methods were used. The scientific novelty of the study lies in the introduction into scientific circulation of unpublished sources from the Central State Archives of the Higher Authorities and Administration of Ukraine, which enrich the understanding of the activities of the territorial migration management bodies of the Kherson region in conditions of significant resource constraints and institutional instability caused by frequent reorganization transformations at the central level. Conclusions.* *The institutional capacity of the territorial migration management bodies in Kherson region during the period in question was critically low and significantly limited by chronic resource shortages. The financial deficit also led to low social attractiveness of the migration service bodies, causing high staff turnover and a decline in professional qualifications, which negated any attempts to introduce effective management innovations. There was an imbalance in their functional priorities, which required the implementation of state migration policy in the region with the involvement of additional sources of funding. We note most positively the activities aimed at implementing migration policy, focused primarily on the return of persons of Ukrainian origin and immigrants from Ukraine to their homeland, and cooperation with Ukrainian diaspora communities. The source analysis conducted revealed the complexity of the institutional capacity of territorial migration service bodies at the regional level. The results obtained create a scientific and methodological basis for further research on the implementation of state migration policy in different regions of Ukraine and are also of practical importance for the modernization of contemporary management decisions in the field of migration regulation.*

Key words: *refugees, deportees, emigration, migration, Ukrainian diaspora, Kherson region.*

Постановка проблеми. Період 1998–2004 років є важливим етапом у процесі інституційного становлення державної міграційної політики незалежної України. Час, коли, незважаючи на ухвалення базового законодавства, регіональні органи управління міграцією провадили свою діяльність в умовах протиріччя між задекларованими широкими повноваженнями та об'єктивно обмеженою інституційною спроможністю їхньої реалізації.

Херсонська область, як прикордонний, транзитний та аграрний регіон Півдня України, виступала унікальним регіоном для реалізації міграційної політики, де загальнодержавна інституційна нестабільність поєднувалась із ускладненою регіональною міграційною динамікою.

Ресурсний дефіцит, що був характерним для української державної служби того часу, впливав на здатність територіальних органів управління міграцією забезпечувати та реалізовувати свої функції повною мірою. Невирішеність питань їх ефективного функціонування безпосередньо призвела до накопичення проблем, які вимагали системного вирішення вже у наступні періоди.

Аналіз досліджень. Діяльність територіальних органів управління міграцією Херсонщини у 1998–2004 роках в умовах ресурсного дефіциту в українській історіографії недостатньо висвітлена. Більшість наукових праць присвячені переважно загальнонаціональним аспектам формування міграційної політики, що, відповідно, виокремлює історіографічну прогалину, яка певним чином обмежує можливість всебічного аналізу територіальних органів управління міграцією на регіональному рівні.

Водночас відзначимо науковців та авторів, у працях яких відображено деякі аспекти формування та реалізації національної міграційної політики після проголошення незалежності нашої держави. Теоретичні аспекти формування діаспорних груп відображено

у праці В. Євтуха (Євтух, 2000). На історичних аспектах становлення міграційної політики та формування перших державних органів управління міграцією наголошує у своїх дослідженнях О. Малиновська (Малиновська, 2010; Малиновська, 2018; Малиновська, 2021). Принагідно відзначимо багатотомне наукове видання «Україна крізь віки» за загальною редакцією директора Інституту історії України НАНУ, академіка В. Смолія (Смолій, 2000), яке містить чимало фактичного матеріалу для розуміння генези міграційних процесів та її наслідків для України після незалежності. Дослідниця Т. Бевз (Бевз, 2007) у своїй праці виокремила проблему щодо важливості формування широкої законодавчої бази, здатної регулювати відносини з українськими громадами, які проживають за кордоном. Тематика розподілу повноважень державних органів влади України у сфері культури етноменшин та міжнародних відносин відображена у працях В. Пекарчука (Пекарчук, 2013; Пекарчук, 2014; Пекарчук, 2016).

У статті використані неопубліковані архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Джерельну базу публікації становлять фонди: «Кабінет Міністрів України, м. Харків, Київ» (Ф. 2), та «Державний комітет України у справах національностей та релігій та його попередники: Державний комітет України у справах національностей та міграції, Державний комітет України у справах релігій (об'єднаний фонд), м. Київ» (Ф. 5252).

Мета дослідження полягає в історичному аналізі діяльності територіальних органів управління міграцією Херсонської області у 1998–2004 роках в умовах ресурсного дефіциту.

Виклад основного матеріалу. Здобуття незалежності Україною сприяло демократичним перетворенням всередині країни та поглибленню взаєморозуміння і встановлення більш тісних зв'язків з українцями, які проживають за кордоном. Відбувались помітні зрушення у налагодженні насамперед культурно-освітніх та наукових зв'язків з українською діаспорою. Крім того, наша держава всіма можливими шляхами сприяла поверненню на Батьківщину українців та вихідців з України інших національностей, які свого часу опинились за кордоном, рятуючись від політичних репресій та переслідувань.

Кабінетом Міністрів України 22 січня 1996 року було затверджено Державну програму «Українська діаспора на період до 2000 року» (далі – Програма) (ЦДАВО України, ф. 2, оп. 15, спр. 4956, арк. 112–115). Організаційно-координаційне виконання Програми у 1996 році здійснювало Міністерство у справах національностей та міграції, а починаючи з середини 1996 року – Державний комітет України у справах національностей та міграції як центральний орган виконавчої влади, що відповідав за всю сферу міграції. Проте весь тягар реалізації заходів, пов'язаних із виконанням Програми, лягав та територіальні органи управління міграцією.

Зазначена програмна ініціатива була спрямована на інституціоналізацію комплексу заходів, метою яких є забезпечення правового захисту української діаспори. Ключовими напрямками реалізації визначено сприяння національно-культурному відродженню та розвиток багатовекторної співпраці з діаспорою. Стратегічною ціллю також було залучення потенціалу закордонних українців до процесів державотворення та стимулювання добровільної репатріації етнічних українців на Батьківщину.

Концептуальною основою державної міграційної політики слугували принципи безумовного пріоритету національних інтересів, гарантування права на громадянство для етнічних репатріантів, а також необхідність збалансування потреб мігрантів та інтересів місцевих громад. Політика вимагала обов'язкового обліку регіональних ресурсних можливостей для соціально-економічної інтеграції мігрантів.

Основними завданнями Програми у сфері міграційної політики були: створення інформаційного банку даних про українців, які проживають за кордоном, у тому числі бажаючих повернутися на Батьківщину; сприяння поверненню на історичну Батьківщину осіб українського походження, які виявили таке бажання, зокрема колишніх жертв політич-

них репресій, представників національних меншин, військовослужбовців та членів їхніх сімей; розроблення схеми можливого розселення українців, які повертатимуться в Україну, з урахуванням можливостей їх працевлаштування, забезпечення житлом; проведення переговорів щодо укладання міжнародних договорів із країнами СНД та Балтії про безмитне перевезення майна українців, які проживають за кордоном, і осіб, які належать до національних меншин України, що повертаються на свою Батьківщину (ЦДАВО України, ф. 2, оп. 15, спр. 4956, арк. 124–125).

Однак вже на початку виконання Програми територіальні органи управління міграцією Херсонської області стикнулися з проблемою дефіциту фінансових ресурсів, через що виконання декларованих заходів затримувалось та, відповідно, розтягувалось у часі. Лише починаючи із 1998 року регіон почав свою часткову діяльність із реалізації заходів Програми.

За сприяння територіальних органів управління міграцією Херсонщини обласне відділення Всеукраїнського товариства «Україна» підтримувало зв'язки з представниками української діаспори з Молдови та Придністров'я, зокрема Товариством української культури та товариством «Червона Калина». Доволі тісні зв'язки область підтримувала з Фондом Яра Славутича (Г. Жученко) (м. Едмонтон, Канада). Яр Славутич – відомий канадський письменник і вчений, доктор філософії. У травні 1998 року відбувся його черговий візит на історичну Батьківщину – Херсонщину. За активною участю вчених Херсонського педагогічного університету та у співпраці з ними було підготовлено і видано «Херсонський збірник», присвячений творчості Яра Славутича. 18 листопада 1998 року у Херсонському державному педагогічному університеті було проведено наукову конференцію «Празька поетична школа», присвячену творчості письменників української діаспори О. Ольжича, О. Теліги, Є. Маланюка, Ю. Клена, Н. Лівницької–Холодної (ЦДАВО України, ф. 2, оп. 15, спр. 6921, арк. 43). Тісні зв'язки з українською діаспорою у США підтримувала обласна організація Народного Руху України.

Згідно з інформацією УМВС у Херсонській області, у 1998 році звернень українців зарубіжжя, які бажають повернутись на Батьківщину, не зафіксовано. Проте до територіальних органів управління міграцією області було зафіксовано 3 усних звернення (3 родини, 7 осіб українського походження з Литви та Казахстану), у яких висловлено бажання повернутись на постійне місце проживання в Україну (ЦДАВО України, ф. 2, оп. 15, спр. 6921, арк. 44). Однак з початку дії Програми до Херсонської області не було переселено жодної особи.

Не менш важливим для області була участь у заходах, пов'язаних з облаштуванням депортованих осіб, які повертаються до України. Спільно із залученими донорами, зокрема ПРООН (Програма розвитку ООН) та УВКБ ООН (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців), в області станом на кінець 1999 року із запланованих до будівництва 75 будинків здано в експлуатацію 66, що становить 88 % (ЦДАВО України, ф. 5252, оп. 4, спр. 2, арк. 43). Це був доволі високий показник із введення житла для депортованих осіб, які повертались на Південь України.

Головною проблемою та негативним наслідком реалізації Програми була нестача фінансування. Заплановані мільйонні витрати в реальності були профінансовані лише на 5–10 %, що унеможливило виконання більшості стратегічних завдань. Невиконання обіцянок, пов'язаних із фінансуванням та соціальними гарантіями для репатріантів, викликало певне розчарування у частини діаспорних кіл, особливо у Східній Європі та пострадянських країнах, які очікували активнішої підтримки.

У 2000 році відбувається розробка нової Програми у зв'язку із завершенням строку попередньої. Однак лише у вересні 2001 року Указом Президента України від 24 вересня 2001 року № 892/2001 з метою створення належних умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, дальшої підтримки та розвитку зв'язків між ними та Українською державою було затверджено Наці-

ональну програму «Закордонне українство» на період до 2005 року (далі – Національна програма) (Указ Президента України, 2001).

На виконання Національної програми в регіоні були затверджені 29 жовтня 2001 року «Заходи щодо організації виконання в області Указу Президента України від 24 вересня 2001 року № 892/2001 «Про національну програму «Закордонне українство» на період до 2005 року» (ЦДАВО України, ф. 5252, оп. 5, спр. 21, арк. 49). Відповідно до зазначеної Національної програми, територіальні органи управління міграцією області спільно зі структурними підрозділами обласної державної адміністрації готували та розповсюджували через торгово-економічні місії у складі дипломатичних представництв України за кордоном та консульські установи інформаційні матеріали українською та іноземними мовами про економічні можливості Херсонщини, а також пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій у регіон.

Національна програма визначала чимало напрямів співпраці з українською діаспорою, однак основним вектором залишалась культурно-освітня діяльність. Налагодження культурних та освітніх зв'язків, окрім наявного бажання у місцевих органів державної влади, потребувало залучення фінансових ресурсів, яких на початок реалізації Національної програми майже не було. Тому, як і попередня Програма, реалізація заходів розтягувалась у часі. Лише у 2004 році активно почали реалізовуватись заплановані заходи.

На базі Херсонського державного університету у 2004 році було проведено Міжнародну наукову конференцію «IV Наукові читання пам'яті Й. К. Пачоського», IV Міжнародну науково-практичну конференцію «Фальцфейнівські читання» із запрошенням науковців Канади, членів української діаспори та обласного відділення товариства «Україна–Світ». Крім того, археологічною лабораторією кафедри всесвітньої історії та історіографії продовжено розкопки на Білозерському поселенні IV–III століть до н. е. спільно з представниками української діаспори з університету Манітобі, м. Вінніпег (Канада) (ЦДАВО України, ф. 5252, оп. 5, спр. 21, арк. 50).

З нагоди Року Польщі в Україні протягом 17–19 вересня 2004 року відбулась Міжнародна наукова конференція «Українсько-польські стосунки в джерелах та історіографії», організована Херсонським державним університетом та відділом у справах національностей та міграції обласної державної адміністрації (на даному етапі розвитку територіальні органи управління міграцією регіонів не були повністю самостійними державними органами влади, відповідно, було подвійне підпорядкування – *авт.*) за підтримки Державного комітету України у справах національностей та міграції, Південного осередку інституту Української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України та міськвиконкому. У конференції взяли участь Генеральний консул Польщі в Україні, науковці з Польщі, України та Російської Федерації (ЦДАВО України, ф. 5252, оп. 5, спр. 21, арк. 51).

Важливим напрямом виконання Національної програми було створення інформаційного комп'ютеризованого банку даних про закордонне українство. Державним архівом області складені і постійно оновлюються списки письменників, поетів, журналістів, діячів науки і культури, українців (вихідців із Херсонщини) з кінця XVIII століття. Бібліотекою архіву було отримано чимало запитів генеалогічного характеру від вихідців з області. За останні три роки фонди бібліотеки поповнились матеріалами про вихідців із Херсонщини: письменника і науковця Яра Славутича (Канада), родини Скадовських (Росія, Німеччина) та Е. Фальц-Фейна (Ліхтенштейн) (ЦДАВО України, ф. 5252, оп. 5, спр. 21, арк. 51).

Висновки. Ключовим обмежувальним чинником у процесі впровадження міграційних стратегій на Херсонщині став постійний брак ресурсного забезпечення. Технологічна незабезпеченість, що виражалася у відсутності єдиних баз даних та застарілому технічному оснащенні, суттєво знижувала оперативну спроможність профільних відомств. Як наслідок, через обмежений бюджет відбулося звуження гуманітарного інструментарію державної політики, що нівелювало ефективність програм підтримки діаспори через їхнє вторинне значення у структурі видатків.

Досвід діяльності територіальних органів управління міграцією Херсонщини у 1998–2004 роках доводить, що формальна інституціоналізація без належного ресурсного наповнення та врахування регіональної специфіки призводить до низької реалізації державної міграційної політики. Ефективна міграційна політика в прикордонних регіонах вимагає не лише централізованих директив, а й гнучкості місцевих органів державної влади, стабільного кадрового резерву та пріоритетного фінансування технічних засобів контролю та соціальної інтеграції.

Джерела та література

- Бевз, Т.** (2007). Сучасна українська діаспора: проблеми та перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Вип. 34. 33–46.
- Євтух, В.** (2000). Про національну ідею, етнічні меншини, міграції... Київ : Стилос. 239 с.
- Малиновська, О.** (2010). Міграційна політика України: стан та перспективи розвитку. Київ : НІСД, 32 с.
- Малиновська, О.** (2018). Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ : НІСД, 472 с.
- Малиновська, О.** (2021). Міграція та міграційна політика в Україні: трансформації доби незалежності. *MIGRATION & LAW*, 1(1), 10–26. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/mandl-202101.pdf>.
- Пекарчук, В.** (2014) Роль зв'язків з етнічною батьківщиною та міжкультурного діалогу у відродженні та розвитку культур етноміношин: зміни 1990–2000-х років. *Грані*, 11, 130–136.
- Пекарчук, В.** (2013). Державна етнонаціональна політика як чинник відродження і розвитку культур етноміношин України (1990–2000-і роки). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 36, 203–206.
- Пекарчук, В.** (2016). Розподіл повноважень органів державної влади України у сфері культури етноміношин: основні тенденції 1990–2000-х років. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : збірник наукових праць*, 1 (80), 36–45.
- Смолій, А.** (ред.) (2000). Україна крізь віки : в 15 т. Київ : Альтернативи. Т. 14. 260 с.
- Указ Президента України № 892/2001 «Про Національну програму «Закордонне Українство» на період до 2005 року». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8922001-297>.
- ЦДАВО України** – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

References

- Bevz, T.** (2007). Suchasna ukrainska diaspora: problemy i perspektyvy [Modern Ukrainian Diaspora: Problems and Prospects]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 34, 33–46 [in Ukrainian].
- Yevtukh, V.** (2000). Pro natsionalnu ideiu, etnichni menshyny, mihratsii... [On the national idea, ethnic minorities, migration]. Kyiv: Stylos. 239 s. [In Ukrainian].
- Malynovska, O.** (2010). Mihratsiina polityka Ukrainy: stan i perspektyvy rozvytku [Migration Policy of Ukraine: Status and Development Prospects]. Kyiv: NISD, 32 s. [in Ukrainian].
- Malynovska, O.** (2018). Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii [Migration policy: global context and Ukrainian realities]. Kyiv: NISD, 32 s. [in Ukrainian].
- Malynovska, O.** (2021). Mihratsiia ta mihratsiina polityka v Ukraini: transformatsii doby nezalezhnosti [Migration and migration policy in Ukraine: transformations of the independence era]. *MIGRATION & LAW VOLUME*, 1(1), 10–26. Retrieved from: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/mandl-202101.pdf>. Kyiv [in Ukrainian].
- Pekarchuk, V.** (2014). Rol zviazkiv z etnichnoiu batkivshchynoiu ta mizhkulturnoho dialohu u vidrodzhenni ta rozvytku kultur etnomenshyn: zminy 1990–2000-kh rokiv [The role of ties with ethnic homeland and intercultural dialogue in the revival and development of ethnic minority cultures: changes in the 1990s and 2000s]. *Hrani*, 11, 130–136 [in Ukrainian].
- Pekarchuk, V.** (2013). Derzhavna etnonatsionalna polityka yak chynnyk vidrodzhennia i rozvytku kultur etnomenshyn Ukrainy (1990–2000-i roky) [State ethnic policy as a factor in the revival and development of the cultures of ethnic minorities in Ukraine (1990–2000s)]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu*, 36, 203–206 [in Ukrainian].
- Pekarchuk, V.** (2016). Rozpodil povnovazhen orhaniv derzhavnoi vlady Ukrainy u sferi kultury etnomenshyn: osnovni tendentsii 1990–2000-kh rokiv [Distribution of powers of state authorities of

Ukraine in the sphere of culture of ethnic minorities: main trends of the 1990s–2000s.]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav: Zbirnyk naukovykh prats, 1(80)*, 36–45. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

Smolii, A. (Ed.). (2000). *Ukraina kriz viky* (v 15 t., T. 14) [Ukraine Through the Centuries (in 15 volumes, vol. 14)]. Kyiv: Alternatyvy, 260 s.

Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 veresnia 2001 r. № 892/2001 «Pro Natsionalnu prohramu «Zakordonne ukrainstvo» na period do 2005 roku» [On the National Program «Ukrainians Abroad» for the period up to 2005]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892/2001#Text> [in Ukrainian].

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchych orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy [Central State Archive of the Higher Authorities and Administration of Ukraine] [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 17.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.03.2026

Ця робота ліцензується відповідно
до ліцензії відкритого доступу
Creative Commons Attribution 4.0
International License